

על שכת הים של נהריה נחות שתי נשים. הן שונות מכל האחרות. הן

אלמנות ההקיבוצים

זאת, היו מבוגרים, ובעיקר — מעטים. הם לא הרגישו בנוח. הסביר אחד: „תראה, אני אומנם לא נשוי, ואני רוצה להתחתן, אבל כל הבנות כאן חיות את העבר. אני חושב שאין להן גם כל כוונה לשכוח אותו. „הזמנתי אתמול את אחת הבנות מקיבוץ בוך שכן. כל הזמן דיברה או על הילדים שיש לה, או על מי שהיה בעלה. בסופו

שמונים אלמנות-מלחמה זומנו למלון עדין בנהריה. הן הזמנו לנופש של שבוע על-ידי הקיבוץ הארצי, המנסה להפגיש אותן עם פנויי הקיבוצים. רוב הן פנויים רווקים, והיתר גרושים. מיססרם הגיע לארבעים בלבד.

למרות כל נסיונותיו של מיקי, בעל הן מלון, לנסות לקרב בין הלכבות. קשה לומר שנסיונותיו הצליחו.

בדרך כלל אפשר היה לראות בחדר האוכל של המלון את האלמנות. קבוצות קבוצות. היו ביניהן שניסו להתלוצץ על מצבן. לא חסרו גם הבדיחות מסוג ההסברים לאורחים הרגילים של המלון, שי התעניינו לדעת מה פשר הקבוצה הגדולה הזאת של בנות, לא תמיד צעירות מאוד. הסבירו לאורחים שהקיבוץ נוהג לאפשר לבנות, לפני שהן מתחתנות, לבלות חופשה של שבוע בעיר, בלי הבעלים-לעתיד. האורחים, בעיקר התיירים, קיבלו את הדיבור תוך קריצות רבות-משמעות.

חיות את העבר

אך לא תמיד האווירה היתה עליונה. האלמנות בילו את יומן בחדריהן, בקריאת ספרים. מדי פעם ירדו לשפת-הים. אחרי הצהריים ירדו לעיר, התבוננו בחלון נות הראווה — הכל בקבוצות. שאין בהם אף

המיפגש שתי הבנות יושבות ליד השולחן ומשורחות. היתה זאת תמונה אופיינית למיפגש, בו התקשו האלמנות להתקשר עם הרווקים.

לא גבר אחד. קשה לומר שהן התלהבו במיוחד מהנופש. גם הרכבי-הגילים תקשה על-הנופשים, ועל אפשרות ההתקרבות ביניהם. הבנות היו מי 22 שנה עד 35. הגבריים, לעומת

סיפורה של דורית

בת 25, אם לבן שהוא כיום בן שש. דני, בעלה, נהרג ביום השני של מלחמת-ששת-הימים. דורית מדברת בהיסוס. נראה שהראיון אינו לרוחה. הוא מזכיר פעמים שהיא עצמה אינה יודעת עדיין אם חגלדו או לא. היא נראית צעירה מגילת. שעה האדמוני מגיע להגורה, המבליטה את גורתה הדקה. אני לא חושבת שאפשר להסביר מה זה אלמנת-מלחמה. זה מאותם דברים שכלל שאתה מנסה להסביר אותם, כך הם הופכים למסובכים יותר. אבל כמה שקשה להסביר מה זה סתם אלמנת-מלחמה, פי שבע קשה להסביר מה פירוש הדבר להיות אלמנת-מלחמה בקיבוץ.

אני חיה בקיבוץ של פחות מ-500 אנשים. כולם מכירים את כולם. כל אחד יודע את מצבי. כל אחד מנסה לעזור. כל אחד מנסה להיות איתך טבעי. להתייחס למה שהיה כאילו זה לא היה. אך אף אחד איננו מצליח בכך. כמה שבחורה בגילי, כשהיא בודדת וחסרת-בעל, הופכת מטרה למבטים, ללחיי שות, לדיונים בגורלה, מעין חיה בכלוב — הרי שלהיות אלמנה של בן-קיבוץ, שכולם אהבו אותה וכולם זוכרים אותה, זה להיות חיה בגן-החיות שכולם מסתכלים עליה, מלטפים אותה ומשיגחים עליה.

מה עוד שההורים של דני, בעלי, נמצאים בקיבוץ. גרים לא הרחק ממני. כל פגישה איתם הופכת לסיוט. הם מנסים להיות חביבים. בעצם, בדרכם הם יותר מחביבים. הם חושבים שהם עושים את המכסימום. לעבור דרך החדר שלהם זה ממש נורא. כשאני מנסה לעקוף ולהגיע לחדר האוכל בלי לעבור ליד החדרם, אני תמיד פוגשת אנשים היודעים שזו אינה דרכי, ושאיני הולכת לעבור לעקוף את חדר הורי דני.

אין שבוע שהם לא אומרים לי פעמיים שאני צריכה לשקם עצמי ולהתחתן. אבל די לראות את הבעת פניהם. בעת שהם אומרים זאת, כדי לדעת את אשר מתרחש בליבם פנימה.

לפני מיספר חודשים הייתי בת-לאיבי. סגשתי ידד מהצבא. הוא כלל לא ידע שאני אלמנה. באחד הימים, באופן מפתיע, הוא הגיע לביקור במשק. לארוחת-הערב הזמנתי אותו לחדר-האוכל. את המתזה אני לא אוכל לשכוח. כולם נעצו בי את העיניים, הנסיון שלהם להיות טבעיים — אלמלא היה טראגי, היה מצחיק. שככימעת עמדנו לצאת, באו הורי דני. אני חושבת שבגלל הצורה שבה ישבנו, לא ראו אותנו כשנכנסו. הם הלכו לכיוון שולחן פנוי, ואז נתקלו בנו. הם נעמדו שניהם לרגע, כמו פסלים. אחר כך אמרו שלום, שאלו לשלומי, והמשיכו ללכת. אותן שניות ספורות אני חושבת שהן היו מהקשות ביותר מאז מותו של דני. באותם רגעים הגעתי להחלטה. אם אני אתחתן, הרי שבשום אופן לא אמשך להיות בקיבוץ. זה בלתי-אפשרי. גם עכשיו המצב בקושי ניסבל. האם אני רוצה להתחתן? האמת היא שאינני יודעת. התשובה שלי נראית ודאי מצחיקה, בגלל המקום שבו אנחנו נמצאים, והרקע לראיון זה. אבל האמת היא שאינני יודעת.

לעומת זאת אני יודעת בפירוש שאני רוצה להפסיק להיות אלמנת מלחמה. זה מצב טראגי. להיות אלמנת-מלחמה ארבע שנים בקיבוץ זה לא פחות טראגי מלהפוך לאלמנה. אני רוצה לשנות את מצבי.

אילו היה לי האומץ, הייתי מתחתנת ומתגרשת, כדי להיות גרושה. כדי לא להיות אלמנה. כדי שכל הקדושה שבה מתייחסים אליך תתפור לכל רוח. מדוע אינני עוזבת את הקיבוץ? לא מפני שאני אוהבת אותו. אהבתי את המשק לפני שקרה מה שקרה. מה שקרה לא גרם לכך שאני אפסול את החיים בקיבוץ. ברגע שהשלמתי עם חסרונותי, לא הייתי מתנגדת לגור בו. לחיות בו. הצרה היא שמאז מה שקרה אני לא חיה בקיבוץ, אני גרה בו.

אני לא יכולה לצאת לעיר, כי לא אוכל להחזיק מעמד מבחינה כלכלית. הורי לא יכולים להחזיק אותי, לא מבחינת מגורים וגם לא מבחינה כלכלית. אין לי מיקצוע שבו אוכל להרוויח בעיר סכום שיאפשר לי לחיות חיים נורמליים.

לעומת זאת יש לי עופר. אילו הייתי רוצה לעזוב את הקיבוץ, ברור שהם היו מסכימים ברצון להמשיך ולהחזיק אותו כאן. אבל אני לא מוכנה להיפרד ממנו. אפילו לא לשלושה ימים בשבוע. חשבתי על כך. זה יהיה בלתי-אפשרי!

האפשרויות שלי הינן די מוגבלות. בקיבוץ שלי, אפילו רציני, לא היה לי עם מי להתחתן. מקיבוצים אחרים אהבתי בעצמך רואה את המצב. אני אומנם אלמנה, עם ילד, 25, אבל אני לא מוכנה להתחתן עם כל אחד. אם כי הייתי ברצון מתחתנת עם חברי-קיבוץ אחר, רצוני הרחק מהקיבוץ שלי, ועוברת אליו.

בעיר אינני מכירה איש, או כימעט איש. להרפתקות, שבעיקבותיהן אני אוכל להכיר מישהו למטרה רצינית יותר, אין לי הכוח הנפשי. יתכן ואחרי שאתחתן אהפוך שוב למה שהייתי. יתכן בהחלט שאני אתחתן, וכעבור זמן אתגרש, ואז יהיה מצבי קל בהרבה. העיקר הוא לא להיות אלמנת מלחמה!

המסיבה שנערכה במרתף מלון עדין הוכיחה באופן בולט את הכישלון. שני זוגות של צעירים, חברי קיבוצים, רוקדים ריקודים סלונניים. אלמלא המלצרים והמלצריות של המלון, שהצטרפו למסיבה, גם נס זה לא היה מתרחש ואף זוג לא היה קם לרקוד.

של דבר היא הצליחה, תוך זמן קצר, לקלקל את מצב-רוחיה. „חבר שלי, שאני גר איתו בחדר, אמר לי משהו שאני חושב שהוא נכון: כשר יצאתי איתה לטייל בעיר, היא נתנה לי להבין שאני אשם שתורת המלחמה חיי.“

נופש משותף

לראשונה ערך הקיבוץ הארצי מיפגש בין האלמנות לחברי-הקיבוצים לפני שנה, כאשר ערך מיבצע שבו אירח כל